

CHALLENGE OF INFORMATION SOCIETY

УДК 130.122

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ТОПОСІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

PECULIARITIES OF PERSONALITY SOCIALIZATION IN THE TOPOS OF INFORMATION SOCIETY

С.В. Куцепал

Актуальність теми дослідження. Важливість вивчення проблеми соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства обумовлена необхідністю урахування особливостей представників цифрового покоління, які вільно користуються унікальними інформаційними можливостями сучасності.

Постановка проблеми. Процеси соціальної трансформації та модернізації в умовах інформаційного суспільства стимулювали посилення та урізноманітнення рефлексії стосовно процесу соціалізації особистості. Сучасна система освіти має швидко реагувати на соціальні виклики, відповідати новим умовам та запитам розвитку суспільства, що неможливо без радикального переосмислення філософсько-світоглядної та філософсько-освітньої парадигми та відшукування нових орієнтирів у відповідності до цінностей та запитів інформаційного суспільства, потреб та прагнень людини XXI ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що розглядається в даному

Urgency of the research. The importance of studying the problem of personality socialization under the conditions of the information society is caused by the need to take into account the peculiarities of the digital generation representatives, who freely enjoy the unique information opportunities of the present.

Target setting. The processes of social transformation and modernization under the conditions of the information society encouraged strengthening and diversification of reflection on the process of personality socialization. The modern educational system must respond to social challenges quickly, meet the new conditions and demands of the society development, which is impossible without a radical rethinking of the philosophical and ideological and philosophical and educational paradigms and search for new landmarks in accordance with the values and demands of the information society, needs and aspirations of the 21st century .

Actual scientific researches and issues analysis. The problem analyzed in this research is also

дослідженні, репрезентована як в працях «класиків» (Д. Белл, З. Бжезинський, М. Горхаймер, Ю. Габермас, В. Дайзарт, П. Друкер, М. Кастельс, М. Маклуен, Й. Масуда, Е. Тоффлер, Н. Луман, Дж. Мартін, Дж. Нейсбіт, К. Олбрехт, А. Турен та ін.), так і в роботах дослідників, ідеї яких визначають магістральний напрямок науково-дослідницького пошуку вітчизняної гуманітаристики: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Вашкевича, В. Воронкової, Л. Горбунової, А. Єрмоленка, А. Кравченко, В. Кременя, О. Кивлюк, М. Култаєвої, М. Михальченка, В. Муляра, І. Предбурської, І. Степаненко, Д. Свириденка та ін.

Постановка завдання.

Здійснення соціально-філософської рефлексії феномена соціалізації особистості цифрового покоління та визначення ролі інформаційно-комунікаційних засобів і технологій у цьому процесі.

Виклад основного

матеріалу. Важливим елементом в структурі інформаційного простору є інтернет-комунікації. Вони здатні набувати різних форм: веб-сторінка, e-mail-сторінка, e-mail (електронна пошта), інтернет-форум, звернення в on-line режимі, формування он-лайн-спільнот і віртуальних субкультур, створення мережевого сленгу та правил поведінки у мережі, які визначають зміст та форми соціалізуючої комунікації. Інтернет-комунікації є наслідком залучення до комунікативного простору екстралінгвальних (соціальних, культурних тощо) чинників і реалій – комп'ютерів і комп'ютерних мереж.

Сучасна людина живе не в світі речей, а в світі образів, це особливо проявляється у представників «цифрового покоління». Саме тому усталені та перевірені часом способи соціалізації та інтегрування

represented in the works of “classics” (D. Bell, Z. Brzezinski, M. Horkheimer, J. Habermas, V. Daizart, P. Drucker, M. Castells, M. McLuhan, J. Masuda, E. Toffler, N. Louman, J. Martin, J. Naisbitt, K. Olbrecht, A. Touraine and others) as well as in the works of researchers whose ideas determine the main direction of the scientific search of the national humanitarian science: V. Andrushchenko, T. Andrushchenko, V. Vashkevych, V. Voronkova, L. Horbunova, A. Yermolenko, A. Kravchenko, V. Kremen, A. Kyvliuk, M. Kulthaieva, M. Mykhalchenko, V. Muliar, I. Predborska, I. Stepanenko, D. Svyrydenko and others.

The research objective:

realization of social and philosophical reflection of the phenomenon of the digital generation personality socialization and determination of the role of information and communication tools and technologies in this process.

The statement of basic

materials. Internet communication is an important element in the information space structure. It is able to acquire various forms: a web-page, an e-mail page, e-mail (electronic mail), online messages, online communities, virtual subcultures, network slang and behavioral rules that define the content and forms of socializing communication. Internet communication is a consequence of the involvement in the communicative extralinguistic (social, cultural, etc.) factors and realities - computers and computer networks.

The modern person does not live in the world of things, but in the world of images, this is especially evident in the representatives of the “digital generation”. That is why the established and time-tested ways of socializing and personality integrating into the social and cultural space do not work under the conditions of information society, where electronic media provide new opportunities for the

особистості у соціокультурний простір не працюють в умовах інформаційного суспільства, де електронні медіа забезпечують нові можливості для оволодіння людиною безмежним простором інформаційно-медійного буття.

Інформаційні трансформації соціокультурного середовища буття і соціалізації людини відкривають розмаїття нових можливостей саморозвитку, відкривається перспектива побудови ідеального інформаційного суспільства, коли кожна людина отримає рівний доступ до інформації, а суспільство за допомогою інформації стане на шлях його свідомої еволюції.

Висновки. Методологія та практика соціалізації, яка пропонується сьогодні освітніми інституціями, на жаль, вже не відповідає потребам забезпечення соціо- та гуманоцентричних орієнтирів становлення людини «цифрового покоління», тому соціально-філософський та філософсько-освітній аналіз зазначеної проблеми мають стати пріоритетною темою освітянського дискурсу. Актуалізується необхідність здійснення розробки теоретико-методологічних моделей, що забезпечать адекватне розуміння інноваційного характеру соціокультурних процесів, які відбуваються у інформаційному суспільстві та доведуть, що інформаційні технології та їх безмежні можливості мають бути когнітивно-ціннісними основами освітніх інновацій.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційний простір, інформація, «цифрове покоління», «покоління Z», соціалізація.

man to capture an infinite space of information and media life.

Information transformations of social and cultural environment of human existence and socialization open up a variety of new possibilities for self-development; the prospect of building an ideal information society opens up, when each person receives equal access to information and the society, with the help of information, follows the way of conscious evolution.

Conclusions. Unfortunately, methodology and practice of socialization, which is offered today by educational institutions, no longer corresponds to the needs of providing social and humanocentric orientations for the development of a “digital generation” person, therefore, social and philosophical and philosophical and educational analysis of this problem should become a priority topic of educational discourse. There is an urgent need to develop theoretical and methodological models that will provide an adequate understanding of the innovative nature of social and cultural processes taking place in the information society and prove that information technologies and their infinite possibilities should be cognitive and valuable basis of educational innovations.

Key words: information society, information space, information, “digital generation”, “generation Z”, socialization.

Актуальність теми дослідження. Вже декілька десятиліть людство живе та функціонує в умовах інформаційного суспільства,

яке є результатом процесу інтенсивного зростання інформації, впровадження її у суспільну практику, адже сьогодні комп'ютерні, інформаційні та комунікаційні технології створюють практично безмежні перспективи розвитку та надають невичерпні можливості особистісного зростання, що суттєво впливає на процес становлення людини, вимагає узгодження соціальних, культурних, освітніх впливів на соціалізацію особистості. Сучасне суспільство стрімко набуває характеристик суспільства знань, де суттєво зростає роль кожної особистості як актуального чи потенційного носія унікальних знань. В цьому контексті актуалізується значення інституту освіти, яка перетворюється на концентровану форму соціалізації.

Сучасний освітянський дискурс активно послуговується новим трендовим поняттям - «покоління Z» або «цифрове покоління», представники якого народилися після Міленіуму й суттєво відрізняються від своїх попередників. Це яскраво виражені візуали, які значно більше і швидше сприймають інформацію, хоча й запам'ятовують менший обсяг інформації., вони вільно орієнтуються у просторі мультимедійних та мережевих технологій, сміливо підкорюють віртуальний світ, інтернет, «кіберпростір», розширюють можливості спілкування і взаємодії (інтернет-форуми, онлайн-конференції, блоги, twitter, чати), використовують унікальні інформаційні ресурси. Також представники цього покоління відчують та відстоюють свою індивідуальність, прагнуть свободи, реагують на нестабільності соціокультурного оточення, наслідком чого є необхідність розробки та впровадження принципово нових умов соціалізації та врахування таких її різновидів як віртуальна соціалізація, медіа-соціалізація, Інтернет-соціалізація, мережева соціалізація.

Тому соціально-філософська рефлексія процесу соціалізації та розвитку людини цифрового покоління, і, відповідно, аналіз умов та можливостей формування нового типу особистості, обумовлює актуальність репрезентованої розвідки.

Постановка проблеми. Процеси соціальної трансформації та модернізації в умовах інформаційного суспільства стимулювали посилення та урізноманітнення рефлексії стосовно процесу соціалізації особистості. Сучасна система освіти має швидко реагувати на соціальні виклики, відповідати новим умовам та запитам розвитку суспільства, що неможливо без радикального переосмислення

філософсько-світоглядної та філософсько-освітньої парадигми та відшукування нових орієнтирів у відповідності до цінностей та запитів інформаційного суспільства, потреб та прагнень людини XXI століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що розглядається в даному дослідженні, репрезентована як в працях «класиків» (Д. Белл, З. Бжезинський, М. Горхаймер, Ю. Габермас, В. Дайзарт, П. Друкер, М. Кастельс, М. Маклуен, Й. Масуда, Е. Тоффлер, Н. Луман, Дж. Мартін, Дж. Нейсбіт, К. Олбрехт, А. Турен та інші), так і в роботах дослідників, ідеї яких визначають магістральний напрямок науково-дослідницького пошуку вітчизняної гуманітаристики та присвячені проблемам соціалізації індивіда в умовах медійно-інформаційного середовища: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Вашкевича, В. Воронкової, Л.Горбунової, А. Єрмоленка, А. Кравченко, В. Кременя, О.Кивлюк, М. Култаєвої, М. Михальченка, В. Муляра, І. Предборської, Н. Радіонової, І. Степаненко, Д. Свириденка та інші.

Постановка завдання: здійснення соціально-філософської рефлексії феномена соціалізації особистості цифрового покоління та визначення ролі інформаційно-комунікаційних засобів і технологій у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інформаційне суспільство» представлене у сучасному філософському дискурсі палітрою дефініцій. Так, наприклад, О. Тоффлер, визначає інформаційне суспільство як третю хвилю, еру електроніки, космічну добу, інформаційне або глобальне село, яке приходить на зміну першій хвилі - сільському господарству та другій - промислової революції [11]. Також інформаційне суспільство репрезентується як стан розвитку сучасної цивілізації, атрибутивною ознакою якого є збільшення ролі інформації і знань у життєдіяльності суспільства, суттєве розширення сектору інформаційно-комунікаційних технологій, створення глобальної інформаційної інфраструктури, яка детермінує ефективність суспільних інтеракцій, забезпечує доступ до інформації і знань усім, хто в цьому зацікавлений, а також відкриває можливості соціально-комунікаційного діалогу. Інформація набуває здатності слугувати товаром, брати участь в економічних маніпуляціях і бути запорукою економічної стабільності [1].

Варто згадати класифікацію основних характеристик інформаційного суспільства, здійснену Б. Мартіном за такими

критеріями: технологічний – ключовим чинником визнаються інформаційні технології, сферою використання яких є виробництво, система освіти, побут; соціальний – інформація перетворюється на каталізатор змін якості життя, формується та встановлюється «інформаційна свідомість»; економічний – інформація виступає ключовим чинником в економіці як ресурс, послуги, товар; політичний, коли свобода інформації породжує політичні процеси, що уможливають участь і консенсус між різними класами та соціальними прошарками; культурний – вплив інформаційних цінностей на розвиток як окремої особистості, так і суспільства в цілому [12].

Тому можна стверджувати, що онтологічно-екзистенційний топос життєдіяльності людини сьогодні – це специфічний інформаційний простір. Оскільки інформаційний простір містить прямі і приховані посилання на об'єкти як фізичного, так і віртуального простору [8], то саме завдяки йому стає можливим виконання тих суспільних завдань, які нереально виконати у фізичному чи віртуальному просторі.

Поширенням є й визначення інформаційного простору як форми існування інформаційних систем, яка забезпечує й стимулює оперативні інформаційні взаємодії виробників інформації та її споживачів, транслявання знань, накопичених в інформаційних ресурсах, їх збереження у сформованій інформаційній інфраструктурі [3, с.23].

Важливим елементом в структурі інформаційного простору є інтернет-комунікації. Вони здатні набувати різних форм: web-сторінка, e-mail-сторінка, e-mail (електронна пошта), інтернет-форум, звернення в on-line режимі, формування он-лайн-спільнот і віртуальних субкультур, створення мережевого сленгу та правил поведінки у мережі, які визначають зміст та форми соціалізуючої комунікації. Інтернет-комунікації є наслідком залучення до комунікативного простору екстралінгвальних (соціальних, культурних тощо) чинників і реалій – комп'ютерів і комп'ютерних мереж. Як зауважує В.Савчук, «якщо спочатку за сучасними медіа закріплюється інструментальний статус ..., то надалі ситуація рішуче змінюється: медіа не тільки стають самостійною, але і єдиною, або, підсиливши тезу, онтологічною умовою існування людини» [9, с. 10].

Сучасна людина живе не в світі речей, а в світі образів, «реальність ...повністю охоплена, повністю занурена у віртуальні образи, у вигаданий світ» [4, с. 351], «відносини між людьми все частіше набувають форми відносин між образами, що призводить до визначення старого і нового типів соціальної організації за допомогою дихотомії «реальне – віртуальне»» [2, с.35]. Це особливо проявляється у представників «цифрового покоління». Саме тому усталені та перевірені часом способи соціалізації та інтегрування особистості у соціокультурний простір не працюють в умовах інформаційного суспільства, де електронні медіа забезпечують нові можливості для оволодіння людиною безмежним простором інформаційно-медійного буття, адже всі спроби звести зусилля по формуванню раціонально-критичного відношення до медіасистеми в умовах демасифікованого комунікативного простору стають «просвітницькою ілюзією» [6, с.357].

Інформаційно-комунікаційні технології повинні перетворитися на визначальні чинники освітнього та соціалізаційного процесів, підтвердженням чому є формування мережі дистанційного навчання (електронна освіта, відкрита освіта, вікі-освіта тощо). Спостерігається становлення та розвиток нових освітніх ресурсів у вигляді «віртуальних музеїв», електронних архівів, електронних бібліотек, електронних книг, тобто освітній простір як середовище соціалізації набуває медійного характеру. Важливою проблемою стає врахування як переваг інформаційного простору для процесу соціалізації, адже відкриваються як необмежені додаткові можливості для самовизначення та самоствердження особистості, так і негативних наслідків - небезпек та ризиків віртуального світу.

Інформаційні трансформації соціокультурного середовища буття і соціалізації людини відкривають розмаїття нових можливостей саморозвитку, оскільки «містить у собі не лише культуру виробництва й передачі інформації, але й культуру її сприйняття; вона може виступати й показником рівня розвитку особистості, здатної аналізувати, оцінювати той або інший медіатекст, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання за допомогою медіа» [5, с.17-18]. Отже, відкривається перспектива побудови ідеального інформаційного суспільства, коли кожна людина отримає рівний доступ до інформації, а суспільство за допомогою інформації стане на шлях його свідомої еволюції [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Методологія та практика соціалізації, яка пропонується сьогодні освітніми інституціями, на жаль, вже не відповідає потребам забезпечення соціо- та гуманоцентричних орієнтирів становлення людини «цифрового покоління», тому соціально-філософський та філософсько-освітній аналіз зазначеної проблеми мають стати пріоритетною темою освітянського дискурсу. Медійні технології сьогодні формують простір соціалізації людини не просто створюючи інформаційне поле, а транслуючи культурні сенси, і саме освітня складова медіа-простору забезпечує його людиновимірність, формуючи особистість інформаційної епохи [7, с. 234]. Актуалізується необхідність здійснення розробки теоретико-методологічних моделей, що забезпечать адекватне розуміння інноваційного характеру соціокультурних процесів, які відбуваються у інформаційному суспільстві та доведуть, що інформаційні технології та їх безмежні можливості мають бути когнітивно-ціннісними основами освітніх інновацій.

Список використаних джерел

1. Белл, Д. 1986, 'Социальные рамки информационного общества: Новая технократическая волна на Западе', *Москва: Прогресс*, с. 330–342.
2. Демченко, ВД. 2010, 'Соціальні комунікації в умовах інформаційного суспільства: парадокси розвитку', *Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький Ю.В.*, с. 31–42.
3. Дубас, О. 2010, 'Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура', *Сучасна українська політика*, Вип. 19, с. 223–232.
4. Кастельс, М. 2000, 'Информационная эпоха: экономика, общество и культура', *Москва: Гос. ун-т. Высш. шк. экономики*, 608 с.
5. Кириллова, НБ. 2006, 'Медиакультура: от модерна к постмодерну', *Москва: Академический проект*, 362 с.
6. Кузнецова, ЕИ. 2009, 'Медиакультура: к проблематизации понятия', *Личность. Культура. Общество*, Т. XI, № 3 (50), с. 356–362.
7. Покулита, ІК. & Виселко, ІВ. 2014, 'Культурні смисли медіапростору – естетичний та аксіологічний аспекти', *Гілея: науковий вісник*, Вип. 91, с. 231–236.
8. Почепцов, Г. 2012, 'Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks: медіакомунікації', *Київ: Спащина*, 464 с.
9. Савчук, ВВ. 2008, 'Медиафилософия: формирование дисциплины', *Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского философского общества*, с. 7–39.
10. Степанов, ВЮ. 2012, 'Проблеми та перспективи інформаційного суспільства', *Державне будівництво*, №12, с. 12–26.
11. Тоффлер, О. 2000, 'Третья хвиля', *Київ: Видавничий Дім «Всесвіт»*, 480 с.

12. Martin, B. 2005, 'Information society revisited: from vision to reality', *Journal of Information Science*, Vol. 31(Issue 1), p. 4-12.

References

1. Bell, D. 1986, 'Sotsyalnii ramky informatsyonnoho obshchestva: Novaia tekhnokratycheskaia volna na Zapade (The social framework of the information society: A new technocratic wave in the West)', *Moskva: Prohress*, p. 330–342.
2. Demchenko, VD. 2010, 'Sotsialni komunikatsii v umovakh informatsiinoho suspilstva: paradoksy rozvytku (Social Communication in the Information Society: Paradoxes of Development)', *Dnipropetrovsk : Vyd-vo Makovetskyi YuV.*, p. 31-42.
3. Dubas, O. 2010, 'Informatsiino-komunikatsiinyi prostir: Poniattia, sutnist, struktura (Information and communication space: concept, essence, structure)', *Suchasna ukrainska polityka*, Issue 19, p. 223–232.
4. Kastels, M. 2000, 'Informatsyonnaia epoha: Ekonomyka, obshchestvo y kultura (The information age: economics, society and culture)', *Moskva: Hos. un-t. Vissh. shk. Ekonomyky*, 608 p.
5. Kyrylova, NB. 2006, 'Medyakultura: ot moderna k postmodernu (Media culture: from modernity to postmodernity)', *Moskva: Akademicheskyyi proekt*, 362 p.
6. Kuznetsova, EY. 2009, 'Medyakultura: k problematyzatsyy poniattia (Media culture: to the problematization of the concept)', *Lychnost. Kultura. Obshchestvo*, T. XI, №3 (50), p. 356–362.
7. Pokulyta, IK. 2014, 'Kulturni smysly mediaprostoru – estetychnyi ta aksiolohichni aspekty (Cultural meanings of the media space - aesthetic and axiological aspects)', *Hileya: naukovyi visnyk*, Issue 91, p. 231-236.
8. Pocheptsov, H. 2012, 'Vid Facebooku i hlamuru do Wikileaks : mediakomunikatsii (From Facebook and glamor to Wikileaks: media communications)', *Kyiv: Spadshchyna*, 464 p.
9. Savchuk, VV. 2008, 'Medyafylosofiya: formirovanye dystsypliny (Mediophilosophy: formation of discipline)', *St. Petersburg: Izd-vo Sankt-Peterburhskoho fylosofskoho obshchestva*, p. 7-39.
10. Stepanov, VYu. 2012, 'Problemy ta perspektyvy informatsiinoho suspilstva (Problems and prospects of the information society)', *State Construction*, №12, p. 12-26.
11. Toffler, O. 2000, 'Tretia khvyliia (The Third Wave)', *Kyiv: Vyd.Dim «Vsesvit»*, 480 p.
12. Martin, B. 2005, 'Information society revisited: from vision to reality', *Journal of Information Science*, Vol. 31(Issue 1), p. 4-12.